

## BOSHLANG'ICH SINFLARDA XOR BILAN KUYLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

*Termiz davlat pedagogika instituti*  
*Jismoniy madaniyat va san'at fakulteti*  
*Musiqi mahorati va madaniyati yo'nalishi*  
*23-01-guruh talabasi Sadoqat Mirzayeva*

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida xor bilan kuylash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishning pedagogik hamda metodik jihatlari yoritilgan. Xor mashg'ulotlarining o'quvchilarning musiqiy didi, eshitish qobiliyati, ritmni his etishi va jamoada ishlash malakalarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, xor bilan kuylashni o'rgatishda qo'llaniladigan samarali usul va vositalar ko'rib chiqilgan.

**Kalit so'zlar:** xor, kuylash, musiqiy tarbiya, boshlang'ich sinf, vokal ko'nikmalar, ritm, musiqiy eshituv, jamoaviy ijro.

**Аннотация:** В данной статье рассматриваются педагогические и методические аспекты формирования и развития навыков хорового пения у учащихся начальных классов. Анализируется значение хоровых занятий в развитии музыкального вкуса, слуха, чувства ритма и навыков коллективной деятельности. Также представлены эффективные методы и средства обучения хоровому пению в начальной школе.

**Ключевые слова:** хор, пение, музыкальное воспитание, начальная школа, вокальные навыки, ритм, музыкальный слух, коллективное исполнение.

**Annotation:** This article discusses the pedagogical and methodological aspects of developing choral singing skills among primary school students. The importance of choir activities in fostering musical taste, auditory perception, sense of rhythm, and teamwork skills is analyzed. In addition, effective methods and techniques for teaching choral singing in primary education are presented.

**Keywords:** choir, singing, music education, primary school, vocal skills, rhythm, musical hearing, collective performance.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning musiqiy didi, estetik qarashlari va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, xor bilan kuylash mashg'ulotlari bolalarda musiqani his qilish, jamoa bilan ishlash, tinglash va o'z ovozi boshqarish kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi. Xor kuylash jarayonida o'quvchilar nafaqat qo'shiqlarni ijro etishni o'rganadilar, balki musiqiy madaniyat, intizom va hamjihatlik kabi fazilatlarni ham egallaydilar.

Boshlang'ich sinflarda xor bilan kuylash ko'nikmalarini rivojlantirish musiqa

ta'limining muhim vazifalaridan biridir. Ushbu jarayonda o'qituvchi o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda darslarni tashkil etishi zarur.

Kichik yoshdagi bolalar musiqani hissiy qabul qiladilar, shuning uchun qo'shiqlar mazmunan sodda, ohangdor va bolalar dunyoqarashiga mos bo'lishi kerak. Dars davomida qo'shiqni tinglash, matnini tushuntirish, ohangni takrorlash va jamoa bo'lib kuylash bosqichlari izchil olib borilishi maqsadga muvofiqdir.

Xor bilan kuylash ko'nikmalarini shakllantirishda ovoz apparatini to'g'ri rivojlantirish muhim o'rin tutadi. O'quvchilarga to'g'ri nafas olish, tovushni erkin chiqarish va aniq talaffuz qilish qoidalarini o'rgatish zarur. Maxsus vokal mashqlar orqali nafasni boshqarish, ovoz diapazonini kengaytirish va intonatsion aniqlikni mustahkamlash mumkin. Shuningdek, muntazam ravishda ovoz mashqlarini bajarish bolalarning ovozini zo'riqishdan saqlaydi hamda kuylash sifatini yaxshilaydi. Xor kuylash jarayonida ritm hissini rivojlantirish ham alohida ahamiyatga ega. Ritmik mashqlar, chapak chalish, musiqaga mos harakatlar bajarish va oddiy musiqiy o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning ritmni his etish qobiliyatini kuchaytiradi. Natijada ular qo'shiqlarni bir maromda va uyg'un tarzda ijro etishga erishadilar.

Bundan tashqari, eshitish qobiliyatini rivojlantirish uchun turli musiqiy tinglash mashqlari tashkil etilishi kerak. Bu mashqlar o'quvchilarga tovush balandligi, tembr va ohang farqlarini ajrata olish imkonini beradi.

Boshlang'ich sinflarda xor bilan kuylash ko'nikmalarini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish ham samarali natija beradi. Guruhlarda ishlash, musiqiy o'yinlar, rolli mashqlar va sahnalashtirilgan chiqishlar bolalarning darsga qiziqishini oshiradi. Ayniqsa, bayram tadbirlari, konsertlar va tanlovlarda ishtirok etish o'quvchilarning ijrochilik mahoratini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bunday faoliyatlar ularda o'ziga bo'lgan ishonchni kuchaytiradi hamda sahna madaniyatini shakllantiradi.

Xor bilan kuylash o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Vatan, tabiat, do'stlik va insoniy qadriyatlarni tarannum etuvchi qo'shiqlar orqali bolalarda milliy g'urur, mehr-oqibat va estetik did rivojlanadi. Jamoa bo'lib kuylash esa hamkorlik, mas'uliyat va o'zaro hurmat tuyg'ularini mustahkamlaydi. Shu bois xor mashg'ulotlari nafaqat musiqiy ta'limning, balki barkamol avlod tarbiyasining ham muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Boshlang'ich sinflarda xor bilan kuylash ko'nikmalarini rivojlantirishda pedagogik yondashuvlarning o'rni beqiyosdir. O'qituvchi har bir o'quvchining individual imkoniyatlari, qiziqishlari va musiqiy qobiliyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishi zarur. Chunki boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarning musiqiy eshituv qobiliyati, ritmni his etishi va ovoz imkoniyatlari bir-biridan farq qiladi. Shu sababli xor mashg'ulotlarida individual va jamoaviy ishlash usullarini uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday yondashuv o'quvchilarning

musiqiy faolligini oshiradi, ularning ijodiy qobiliyatlarini yuzaga chiqaradi hamda musiqiy asarlarni chuqurroq o'zlashtirishlariga yordam beradi.

Xor bilan kuylash ko'nikmalarini rivojlantirishda milliy musiqa namunalaridan foydalanish ham alohida ahamiyatga ega. O'zbek xalq qo'shiqlari, bolalar qo'shiqlari va milliy kuylar o'quvchilarning musiqiy didini shakllantirish bilan birga ularda milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini ham rivojlantiradi. Ayniqsa, Vatan, ona yurt, tabiat va do'stlik mavzusidagi qo'shiqlar bolalarning ma'naviy dunyosini boyitadi. Milliy musiqiy meros namunalarini xor mashg'ulotlariga kiritish orqali o'quvchilar xalqimizning boy madaniyati bilan yaqindan tanishadilar va milliy o'zlikni anglash hissi shakllanadi.

Bugungi kunda musiqa ta'limida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham xor bilan kuylash ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vositalardan biri hisoblanadi. Audio va video yozuvlar, multimedia taqdimotlari hamda interaktiv dasturlar yordamida o'quvchilar musiqiy asarlarning mazmunini yaxshiroq tushunadilar. Mashhur xor jamoalarining chiqishlarini tinglash va tomosha qilish o'quvchilarda musiqaga bo'lgan qiziqishni yanada kuchaytiradi. Shuningdek, texnologik vositalar yordamida o'quvchilarning kuylashdagi xatolarini aniqlash va ularni bartaraf etish imkoniyati ham kengayadi.

Xor mashg'ulotlarining samaradorligini oshirishda ota-onalar bilan hamkorlik qilish ham muhim omillardan biridir. Ota-onalar farzandlarining musiqaga bo'lgan qiziqishini qo'llab-quvvatlashi, uy sharoitida qo'shiqlarni takrorlashga yordam berishi va turli madaniy tadbirlarda ishtirok etishiga ko'maklashishi lozim. Bunday hamkorlik natijasida o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlari yanada rivojlanadi va ularning san'atga bo'lgan mehr-muhabbati ortadi.

Xor bilan kuylash jarayonida bolalarning sahna madaniyatini shakllantirishga ham e'tibor qaratish zarur. Turli bayram tadbirlari, ko'rik-tanlovlar va konsertlarda ishtirok etish o'quvchilarning ijrochilik mahoratini oshiradi, ularda sahnada o'zini erkin tutish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, jamoa oldida chiqish qilish tajribasi bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi, muloqot madaniyatini rivojlantiradi va ijodiy faolligini kuchaytiradi.

Xor bilan kuylashning tarbiyaviy ahamiyati ham juda katta. Jamoa bo'lib kuylash jarayonida o'quvchilar intizom, mas'uliyat, hamjihatlik va o'zaro hurmat kabi insoniy fazilatlarni egallaydilar. Har bir ishtirokchi umumiy ijroning muvaffaqiyati uchun mas'ul ekanligini his qiladi. Bu esa ularda jamoada ishlash madaniyatini shakllantiradi. Natijada xor mashg'ulotlari nafaqat musiqiy ta'limning muhim qismi, balki barkamol avlodni tarbiyalashning samarali vositasi sifatida ham namoyon bo'ladi.